

Zelfreflectie in het onderwijs nodig

Reformatorisch Dagblad 25-10-2006

Door Dick Both

Steeds minder leraren zijn hoogopgeleid. Dat komt doordat er meer personeel op mbo-niveau is aangetrokken, er meer onbevoegde leraren zijn en het aantal academici zal afnemen. Zo bleek onlangs uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Dick Both wijst de oplossing van dit probleem aan.

De kwaliteit van leraren en docenten gaat sterk achteruit, zo was een van de conclusies van het SCP-rapport "Wie werken er in het onderwijs?". Een conclusie die veel publiciteit heeft gekregen. De verwijten van het onderwijsveld aan het adres van minister Van der Hoeven zijn niet mals. Toch zet het rapport ook de scholen aan het werk. Tijd voor een kritische zelfreflectie.

De kwaliteit van het onderwijs staat of valt met de mensen die er werken. Dit geldt primair voor het onderwijzend personeel. Het is dan ook nuttig dat het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) een onderzoek is gestart naar het eigene van de onderwijsprofessional.

Genoemd rapport verdient onze aandacht omdat er zich, zoals iedereen weet, nogal wat problemen aandienen. Een van die knelpunten is de daling van het gemiddelde opleidingsniveau van het onderwijspersoneel. Deze daling ontstaat enerzijds vanwege de instroom van meer on- en onderbevoegde leraren en anderzijds door een groter wordende groep academici die om verschillende redenen het onderwijs verlaat.

Nu zijn er bij het rapport wel enkele kanttekeningen te plaatsen. In de eerste plaats leert bestudering van de cijfers dat het SCP diverse oudere docenten -die geen universitaire opleiding volgden maar een onbekende, niet meer bestaande lerarenopleiding- bestempelt als academici. Dit geeft een vertekend beeld en kan de situatie in onderwijsland ogenschijnlijk zo somber maken dat we vergeten dat er ook heel veel mooie dingen gebeuren. Duizenden bevlogen en bekwame docenten kiezen voor het onderwijs. Niet voor het geld, maar om jonge mensen op te leiden en te vormen.

Daarnaast is enige realiteitszin op zijn plaats. Een academicus is niet vanwege zijn graad of titel een kwalitatief goede docent. Bij de discussie over de daling van het gemiddelde opleidingsniveau mag niet vergeten worden dat juist ook lerarenopleidingen zeer competente docenten afleveren.

Contrast

Ondanks bovenstaande kanttekeningen bij het SCP-rapport is de daling van het gemiddelde opleidingsniveau een zorgwekkende factor, die zich onder andere manifesteert in een teruglopende instroom van academisch geschoolde docenten en in een uitstroom van deze docenten vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of al veel eerder. Zorgelijk, al was het maar omdat deze afname in schril contrast staat met de toename van het aantal vwo-leerlingen met 17 procent over de afgelopen vijf jaar.

De onderzoekers leggen in het rapport de vinger bij het nieuwe functiewaarderingssysteem dat in 2002 zijn intrede deed in het voortgezet onderwijs. Op veel scholen krijgen docenten met een eerstegraads bevoegdheid -en dus in veel gevallen met een academische opleiding- sinds die tijd niet langer automatisch een vrijgekomen LD-functie, maar LC of LB.

De onderzoekers concluderen dat er een duidelijke verschuiving heeft plaatsgevonden naar inschaling in schaal LB en dat de salariëring van academici die lesgeven in het voortgezet onderwijs is verslechterd.

Het is te gemakkelijk de schuldvraag alleen bij Den Haag te leggen. Natuurlijk verdient het onderwijs meer geld en vooral maatschappelijk erkenning. Maar voor de oplossing van dit probleem is de beste aanpak het erkennen van de docent -ongeacht zijn opleiding- als professional, die erkenning ook materieel te bekrachtigen en een open, positief en flexibel schoolklimaat na te streven.

In een tijd van autonomievergroting is hier een belangrijke rol weggelegd voor de schoolleiding, die meer beleidsruimte heeft gekregen voor het maken van eigen keuzes, ook waar het de invulling van het functiewaarderingsysteem en het uitkeren van periodieken of toelagen betreft.

Zelfreflectie

Binnen het onderwijs is er altijd geld tekort. Het SCP-rapport constateert dan ook dat scholen -vanwege de lumpsumfinanciering- een financieel belang hebben bij het niet toedelen van LD-functies. Een schaal die op veel scholen nog slechts gekoppeld wordt aan taken en/of functies als teamleider en coördinator. De schoolleiding degradeert door deze beleidskeuze -bewust of onbewust- het belang van hoogopgeleide, academisch geschoolde docenten.

Bezinning

Zelfreflectie lijkt me op haar plaats! Zeker als we bedenken dat het niveau van het onderwijs staat of valt met de man of vrouw voor de klas en dat op veel scholen carrièreperspectief tegenwoordig alleen is weggelegd voor docenten die een managementfunctie gaan bekleden. Alsof het vak van leerkracht geen prachtig eindstation kan zijn van een onderwijscarrière als docent! Alsof docenten zich niet voortdurend bijscholen en ontwikkelen en een marktconform salaris op zijn plaats is!

Het SCP-rapport biedt aanknopingspunten voor bezinning! Geld kan maar één keer worden uitgegeven. Een extra reden om een weloverwogen, maatschappijbrede keus te maken voor het beroep van de leraar en niet alleen voor overhead. Moreel en materieel!

De auteur is hoofdredacteur van het onderwijsblad DRS Magazine en voorzitter van de RMU-sector Onderwijs GOLV.